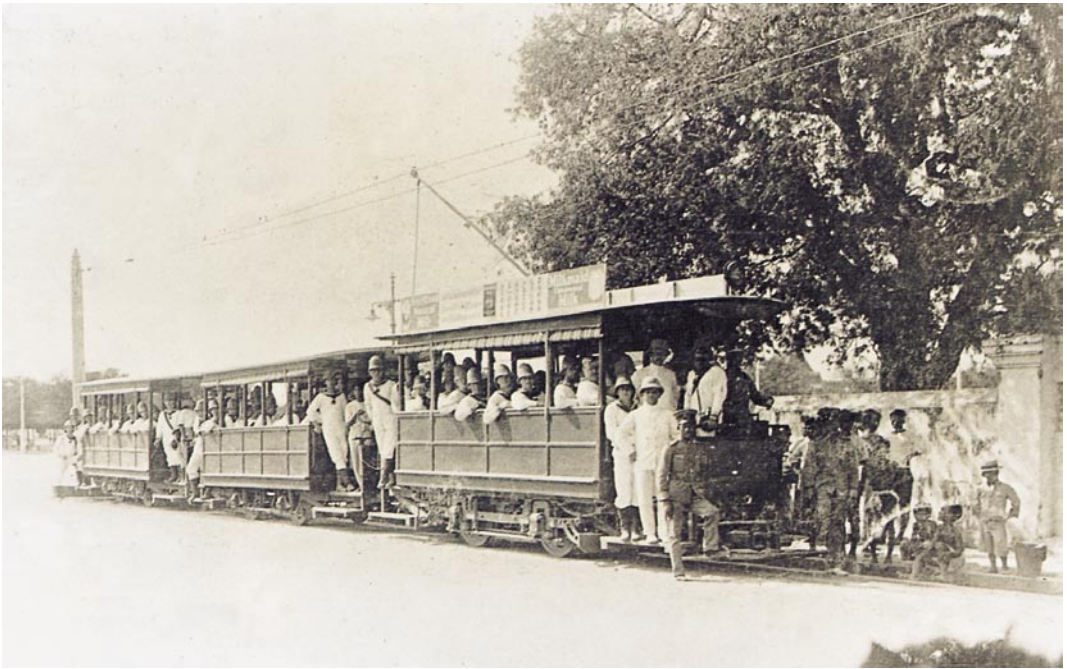

2

ประวัติการพัฒนากิจการพลังงานไทย
การพัฒนาพลังงานคือการพัฒนาชาติ

วิวัฒนาการพลังงานไทย คือ วิวัฒนาการพัฒนาชาติ

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2453) นั้น วิทยาการสมัยใหม่ต่าง ๆ เข้ามาในประเทศไทย ทำให้ประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน ในช่วงนั้น ถือกันว่าเป็นสยามยุคพัฒนา สังคมไทยเปลี่ยนไปจากเดิม เริ่มมีการก่อสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น โทรศัพทก์ ไพรชณีย์ โทรเลข โรงพยาบาล รถราง รถไฟ รวมไปถึงการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ เช่น ผลิตภัณฑ์จากปิโตรเลียม หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า น้ำมัน ที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนไทย กลายมาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในที่สุด

กิจการด้านพลังงานของประเทศไทยทั้งในด้านไฟฟ้าและน้ำมันนั้น มีการพัฒนาอย่างมาเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถแบ่งเป็นช่วง ๆ ได้ดังนี้

- ช่วงบุกเบิกพลังงานสยาม (พ.ศ. 2411 - 2475)
- ช่วงเติบโตด้านพลังงาน (พ.ศ. 2476 - 2483)
- ช่วงฟื้นฟูประเทศหลังสงครามโลก (พ.ศ. 2484 - 2500)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5

- ช่วงเร่งรัดพัฒนา (พ.ศ. 2501 -2514)
- ช่วงโชติช่วงชัชวาล (พ.ศ. 2515 - 2525)
- ช่วงเศรษฐกิจก้าวกระโดด (พ.ศ. 2526 - 2540)
- ช่วงปรับปรุงโครงสร้างพลังงาน (พ.ศ. 2541 - 2549)

ช่วงบุกเบิกพลังงานสยาม (พ.ศ. 2411 – 2475)

การนำเข้าพลังงานของประเทศไทย เดิมทีควบคุมไปโดยการเข้ามาของประเทศตะวันตก ทั้งในด้านการเมือง ศิลปวิทยาการ และการลงทุน

น้ำมันก๊าด เป็นน้ำมันเชื้อเพลิง ชนิดแรกที่เข้ามาในประเทศไทย ในระยะแรกใช้เพื่อจุดตะเกียง เพื่อให้แสงสว่าง ประชาชนในสมัยนั้น เรียก น้ำมันก๊าด ว่า น้ำมันปิโตรเลียม น้ำมันก๊าด ได้รับความ

นิยมอย่างรวดเร็ว เนื่องจากใช้ง่าย สะดวก มีควัน และเขม่าน้อยกว่าน้ำมันมะพร้าว

ในบั้นไคร่ชอกกล่าวย้อนหลังเพื่อบันทึกเหตุการณ์โดยย่อเกี่ยวกับประวัติการวิวัฒนาการของการพัฒนาพลังงานไทย ซึ่งอีกนัยหนึ่งเป็นการสะท้อนภาพการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชาติในภาพรวมด้วย วิวัฒนาการนี้ดำเนินมาเป็นเวลาเกือบ 140 ปีแล้ว ย้อนไปถึงยุคเริ่มต้นรัชกาลของสิ้นเกล้ารัชกาลที่ 5 ที่เดียว

บริษัทน้ำมันต่างชาติที่เข้ามาค้าน้ำมันในประเทศไทยเป็นบริษัทแรก คือ บริษัท รอยัลดัตช์ปิโตรเลียม จำกัด จัดตั้งผู้แทนจำหน่ายน้ำมันในกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ.2435 ต่อมาได้ร่วมมือกับบริษัท เซลล์ทรานสปอร์ตแอนด์เทรดดิ้ง จำกัด ก่อตั้งบริษัท เอเชียติกปิโตรเลียม (สยาม) จำกัด ขึ้น เพื่อจำหน่ายน้ำมันก๊าด

ต่อมาในปี พ.ศ.2437 บริษัท แสตนด์ฮาร์ดออยล์ จำกัด จากสหรัฐอเมริกา ได้เข้าสู่ธุรกิจปิโตรเลียมของประเทศไทยเป็นรายถัดมา ด้วยการเปิดที่ทำการสาขาพร้อมทั้งก่อสร้างคลังน้ำมันขึ้นในกรุงเทพฯ โดยนำเข้าน้ำมันก๊าด ตรา “ไก่” และตรา “นกอินทรี” ตลอดจนน้ำมันหล่อลื่นเครื่องจักร ใช้น้ำในโรงสีข้าวเข้ามาจำหน่าย

ในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกันนั้น บริษัท แวก์คัมมออยล์ จำกัด เป็นอีกบริษัทหนึ่งที่ได้เข้ามาค้าน้ำมันในประเทศไทย ซึ่งต่อมาได้รวมกิจการเข้ากับบริษัทแสตนด์ฮาร์ดออยล์ฯ พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อเป็นบริษัท โซโคเน่แวก์คัมคอปอเรชั่น จำกัด โดยจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำมันหล่อลื่นตรา “การ์กอยล์” (Gargoyle) หรือที่เรียกกันติดปากในสมัยนั้นว่า น้ำมันตรา “นกแดง” ซึ่งมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับและได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในขณะนั้น

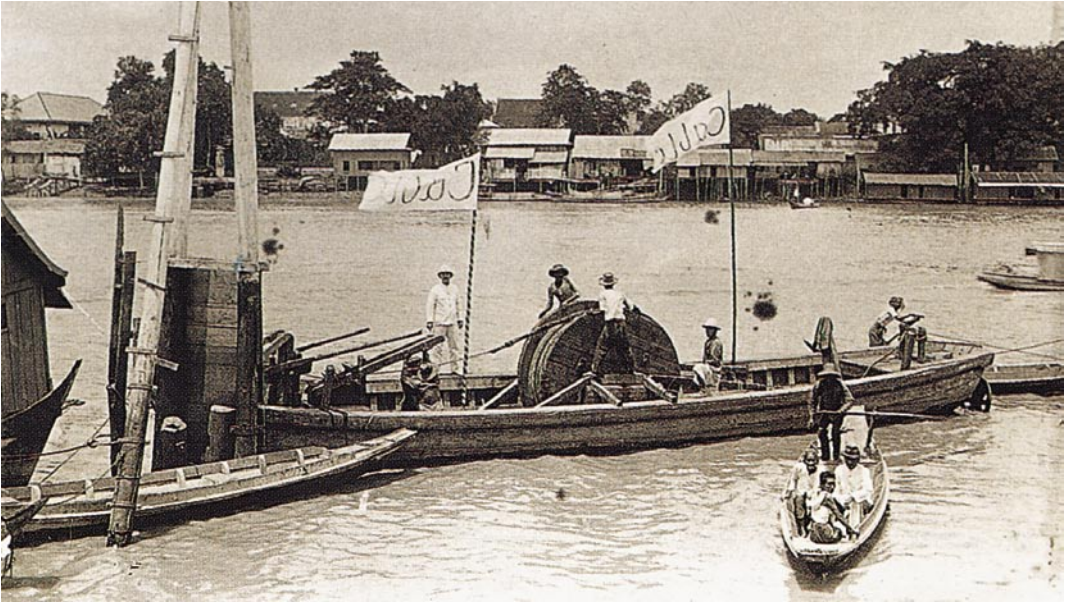
หลังจากที่ถนนหนทางในกรุงเทพฯ ได้รับการพัฒนาปรับปรุงจนมีสภาพดีสำหรับใช้คมนาคมสัญจรแล้ว ในปี พ.ศ.2439 พระยาสุรศักดิ์มนตรี

เสนาบดีกระทรวงเกษตรวชิการ จึงได้นำรถยนต์คันแรกเข้ามาทดลองวิ่งบนท้องถนน และอีก 6 ปีต่อมา พระยาภักดีนรเศรษฐ (เลิศ เศรษฐบุตุร) ได้ดัดแปลงมาเป็นรถเมล์ขาว จึงเป็นจุดเริ่มในการนำน้ำมันเบนซินมาใช้ในประเทศไทย

เมื่อรถยนต์กลายมาเป็นยานพาหนะที่ได้รับความนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ส่งผลให้การใช้น้ำมันเบนซินของประเทศขยายตัวเพิ่มขึ้น จึงมีการก่อสร้างสถานีบริการเพื่อจำหน่ายน้ำมันตั้งแต่ปี พ.ศ.2473 ในระหว่างนี้บริษัทค้าน้ำมันต่างๆ ได้ทยอยนำน้ำมันดีเซลและน้ำมันเตาเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย ในช่วงแรกๆ นั้นกิจการน้ำมันเป็นการซื้อมาขายไป ไม่มีการผลิตในประเทศ

ประมาณปี พ.ศ.2464 มีการพบน้ำมันที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เจ้าเมืองเชียงใหม่ จึงสั่งให้ขุดบ่อเพื่อกักน้ำมันไว้ เรียกว่า “บ่อหลวง” หรือ “บ่อเจ้าหลวง” พลเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการการรถไฟ ทรงติดต่อกับเจ้า นักธรณีวิทยา

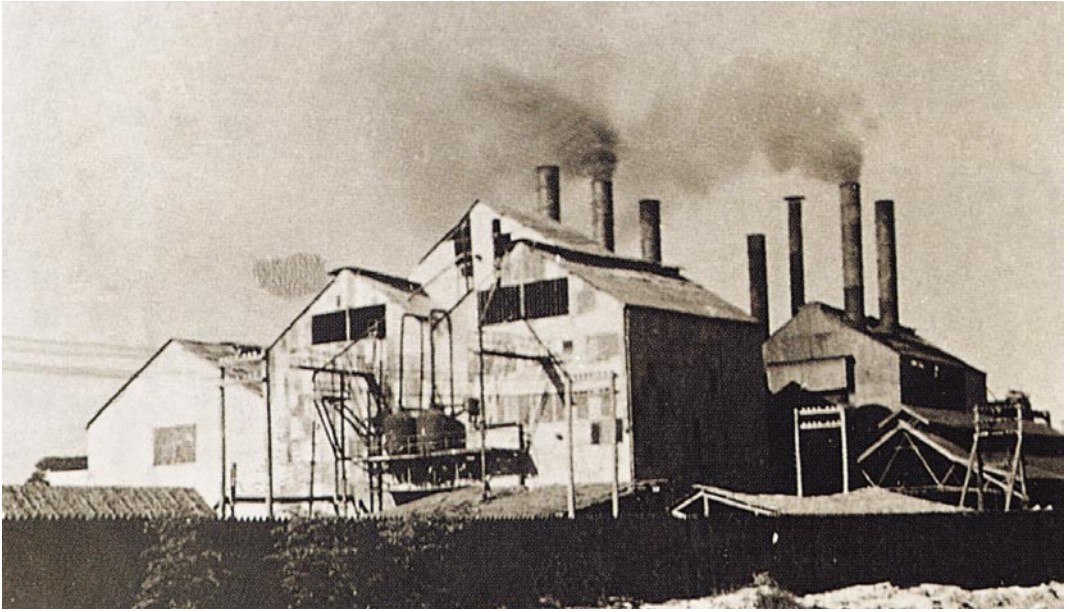
ชาวอเมริกันชื่อ Mr.Wallace Lee มาทำการสำรวจเมื่อปี พ.ศ.2464 - พ.ศ.2465 รวม 2 ปี หลังจากนั้นในปี พ.ศ.2475 กรมทางหลวง ได้มาทำการสำรวจขุดเจาะอีกครั้ง และระงับการขุดเจาะไปในที่สุด

ประเทศไทยเริ่มมีไฟฟ้าใช้ครั้งแรกในปี พ.ศ.2427 ผู้ให้กำเนิดกิจการไฟฟ้าของไทย คือ เจ้าพระยา สूरศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) เมื่อครั้งมี

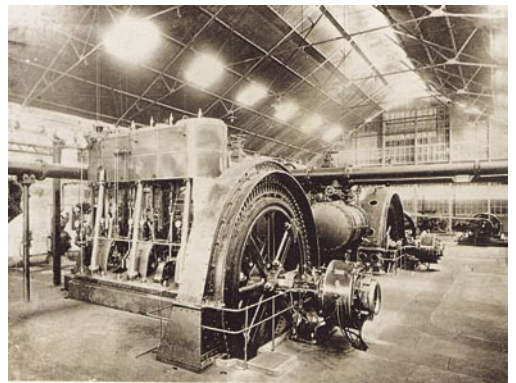
บรรดาศักดิ์เป็นเจ้าหมื่นไวยวรนาถ โดยท่านได้ติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เดินสายไฟฟ้า และติดตั้งโคมไฟฟ้า ที่กรมทหาร ซึ่งเป็นที่ตั้งกระทรวงกลาโหมในปัจจุบัน ในวันที่เปิดทดลองใช้ไฟฟ้าเป็นครั้งแรกนั้น บรรดาขุนนาง ข้าราชการ และประชาชน มาดูแสงไฟอย่างแน่นขนัดด้วยความตื่นตาตื่นใจ เมื่อความทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ติดตั้งไฟฟ้า แสงสว่างขึ้นในวังหลวงทันที

ต่อมาในปี พ.ศ.2430 รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัมปทานเดินรถรางแก่ นายอัลเฟรด จอห์น ลอฟตัส และนายอังเดร เดอริเชอลิเออร์ และในที่สุดเมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2431 รถรางสายแรกในประเทศไทยและในเอเชีย การเดินรถรางครั้งแรกนั้นใช้ม้าลากขบวนรถรางเช่นเดียวกับรถม้า ถือเป็นการสร้างระบบขนส่งมวลชนครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ ซึ่งส่งผลให้การคมนาคมในพระนครสะดวกยิ่งขึ้น

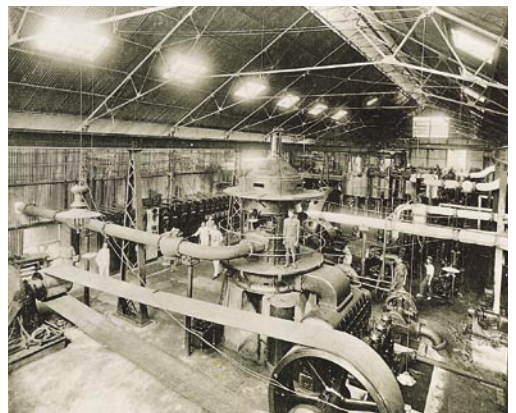
จากการคมนาคมด้วยรถรางนี้เองที่ทำให้ไฟฟ้าได้ก่อประโยชน์อย่างสำคัญ เดิมเจ้าหมื่นไวยวรนาถวางแผนที่จะสร้างโรงไฟฟ้าให้ประชาชนในพระนครได้ใช้ไฟฟ้าโดยคิดจะจัดเป็นรูปบริษัทร่วมกับชาว

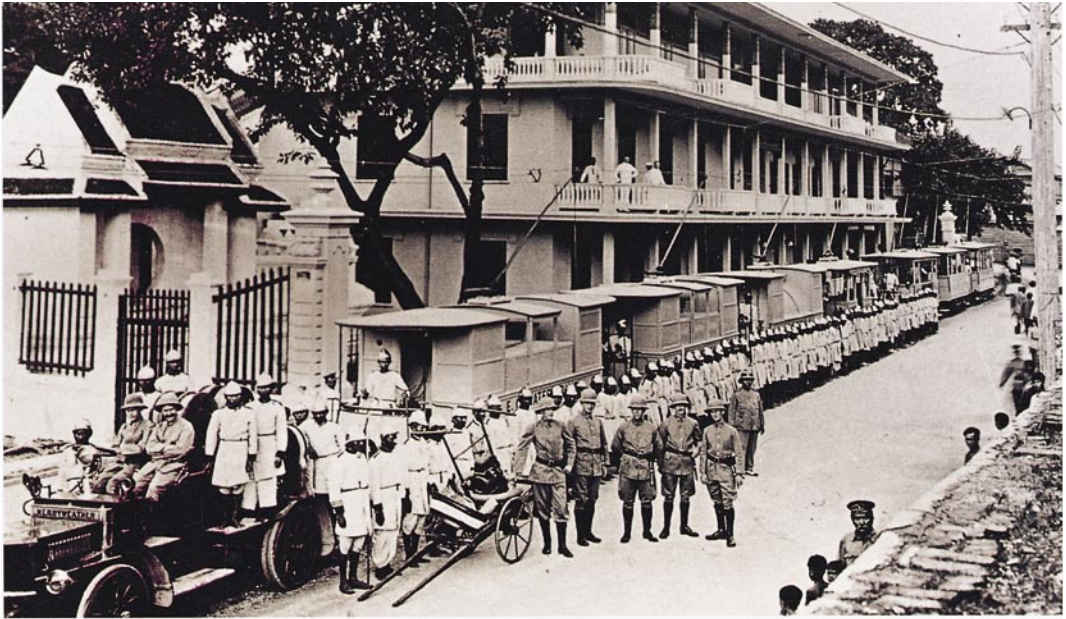
ต่างประเทศ แต่ยังไม่ทันได้ดำเนินการ อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ.2437 ทางราชการได้รับกิจการไฟฟ้าที่ เจ้าหมื่นไวยวรนาถริเริ่มไว้มาดำเนินการต่อเวลานั้น กิจการรกรางขาดทุน และได้โอนมาให้ บริษัท เดนมาร์ก ซึ่งได้ขยายกิจการรกรางใหม่ โดยเปลี่ยน จากม้าลากรถมาใช้ไฟฟ้าเคลื่อนขบวนรถในเดือน พฤษภาคม พ.ศ.2437 ถือเป็นขบวนรถรางไฟฟ้าสาย แรกๆ ในโลก โดยขณะนั้นประเทศส่วนใหญ่ในยุโรป ยังไม่มีรถรางไฟฟ้า แม้แต่กรุงโตเกียว เมืองหลวงของ ญี่ปุ่น ยังเริ่มใช้รถรางไฟฟ้าในราวปี พ.ศ.2446

พระนครในยุคนั้นมีการพัฒนาหลายด้าน ความนิยมใช้ไฟฟ้าเริ่มเพิ่มขึ้นใน พ.ศ.2440 นาย เสียวนาดี ชาวอเมริกันผู้รวมกันจัดตั้ง บริษัท บางกอก อิเล็กตริก लाइट ซินดิเคท (Bangkok Electric Light Syndicate) เป็นการดำเนินการ กิจการไฟฟ้าโดยเอกชนเป็นครั้งแรก โดยมีสัญญาจ่ายไฟ ตามจุดต่างๆ ในท้องถนนหลวงและสถานที่ราชการ โดยได้เช่าที่ดินวัดราชบูรณะราชวรวิหาร (วัดเลียบ) เพื่อตั้งโรงจักรผลิตไฟฟ้า โรงไฟฟ้าแห่งนี้จึงเรีย กกันว่า โรงไฟฟ้าวัดเลียบ

แต่กิจการไฟฟ้าของบริษัทฯ ดำเนินการได้ ไม่นานนักก็ขาดทุน ในปี พ.ศ. 2444 นายอ็อก

เวสเทินโฮลซ์ ชาวเดนมาร์ก จึงรับโอนกิจการมา ในนาม บริษัท ไฟฟ้าสยาม จำกัด (Siam Electricity Co., Ltd.) ซึ่งจดทะเบียนที่กรุงโคเปนเฮเกน ประเทศ เดนมาร์ก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2441 เพื่อดำเนินกิจการ เดินรถรางและจำหน่ายกระแสไฟฟ้าในพระนคร โดยมีสถานที่ทำการและโรงไฟฟ้าอยู่ข้างวัดเลียบ โรงไฟฟ้าวัดเลียบในสมัยนั้นเป็นโรงไฟฟ้าพลัง ความร้อน (ไอน้ำ) ใช้ไม้ฟืน ถ่านหิน น้ำมัน และ แกลบเป็นเชื้อเพลิง มีเครื่องกำเนิดไฟฟ้า 6 เครื่อง และรวมกำลังผลิตทั้งสิ้น 18,500 กิโลวัตต์ (18.50 เมกะวัตต์)

ใน พ.ศ.2455 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามหราช (ปั้น สุขุม) เสนาบดีกระทรวงนครบาล จัดสร้างโรงไฟฟ้าและโรงกรองน้ำขึ้นที่ สามเสนในคราวเดียวกัน เพื่อจะได้กำลังไฟฟ้าที่มี ราคาถูกและสะดวกในการเดินเครื่องสูบน้ำของการ ประปาด้วย โรงไฟฟ้าสามเสนก่อสร้างแล้วเสร็จ ในปี พ.ศ. 2457 มีกำลังผลิต 25,500 กิโลวัตต์ เริ่มจำหน่ายกระแสไฟฟ้า โดยใช้ชื่อว่า การไฟฟ้า หลวงสามเสน เป็นรัฐพาณิชย์อยู่ภายใต้การควบคุม ของกระทรวงมหาดไทย ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น กองไฟฟ้าหลวงสามเสน

การผลิตไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าวัดเลียบและ โรงไฟฟ้าสามเสน ทำให้ประชาชนในเขตพระนคร และธนบุรีมีไฟฟ้าใช้กันอย่างกว้างขวาง และยังได้ รับการบันทึกไว้ในหนังสือ Far Eastern Review ฉบับประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2474 ว่า “ด้าน พัฒนาการเกี่ยวกับพลังงานไฟฟ้าที่สำคัญที่สุดแห่ง หนึ่งของเอเชียอาคเนย์ อยู่ที่บางกอกเมืองหลวงของ ประเทศสยาม” สะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงเป็นปึกแผ่นและความนิยมอย่างแพร่หลายของกิจการ ไฟฟ้าในเมืองหลวงได้เป็นอย่างดี

อีกก้าวสำคัญของกิจการไฟฟ้าก็คือ ไฟฟ้า ได้ทวีความสำคัญขึ้นเป็นสาธารณูปการที่มีผลต่อความมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองของประเทศ โดยในปี พ.ศ.2471 รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขายระบุดึงสาธารณูปโภคไว้ 7 อย่างได้แก่ รถไฟ รถราง ชุดคลอง เดินอากาศ ประปา ชลประทาน และโรงไฟฟ้า ในส่วนของกิจการไฟฟ้านั้น จะต้องได้รับอนุญาตหรือสัมปทานจากรัฐก่อนจึงจะดำเนินการค้าขายได้

เมื่อรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกิจการไฟฟ้าขึ้นทั่วประเทศเพื่อกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค จึงได้จัดตั้ง แผนกไฟฟ้า สังกัดกองบูรพาภิบาลกรมสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทยขึ้นในปี พ.ศ.2472 เพื่อจัดให้มีไฟฟ้าใช้ตามสุขาภิบาลต่างๆ กิจการไฟฟ้าในต่างจังหวัดมีขึ้นเป็นครั้งแรกในเขตสุขาภิบาลเมืองราชบุรีและเมืองนครปฐมในปี พ.ศ.2470 และ พ.ศ.2473 ตามลำดับและเริ่มขยายไปสู่เทศบาลเมืองต่างๆ

ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจาก “ระบอบราชาธิปไตย” มาเป็น “ระบอบประชาธิปไตย” เมื่อปี พ.ศ.2475 นั้น กิจการไฟฟ้าได้ขยายไปยังสุขาภิบาลหลายแห่ง ซึ่งได้แก่ ปราจีนบุรี ภูเก็ต นครนายก ชลบุรี บ้านโป่ง จันทบุรี และเชียงใหม่

ช่วงเติบโตด้านพลังงาน (พ.ศ. 2475 - 2483)

ผู้บริหารประเทศพยายามพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า มีความพยายามที่จะสร้างความเสมอภาคทางด้านเศรษฐกิจและการคลัง รัฐบาลพยายามลงทุนในการดำเนินวิสาหกิจที่สำคัญ ๆ ด้วยตัวเอง

เมื่อน้ำมันปิโตรเลียมกลายเป็นสิ่งสำคัญต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ รัฐบาลไทยก็ตระหนักถึงผลกระทบจากการที่ประเทศไทยไม่สามารถจัดหา ผลิตร หรือกลั่นน้ำมันเองได้ ดังนั้นในปี พ.ศ.2476 กระทรวงกลาโหมจึงได้จัดตั้ง “แผนกเชื้อเพลิง” เพื่อจัดหา น้ำมันเบนซิน น้ำมันก๊าด และน้ำมันหล่อลื่น พร้อมทั้งสร้างคลังน้ำมันขึ้นที่ช่องนนทรี สร้างโรงงานทำบิ๊บบเพื่อบรรจุน้ำมันก๊าด และต่อเรือบรรทุกน้ำมัน ชื่อ “สมุย” ที่ประเทศญี่ปุ่น นับเป็นเรือบรรทุกน้ำมันลำแรก ของไทยสำหรับใช้บรรทุกน้ำมันจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่ายให้แก่ประชาชนโดยทั่วไปและใช้ถ่วงดุลธุรกิจการค้าน้ำมันของบริษัท ค้าน้ำมันต่างชาติ

ในปี พ.ศ.2480 รัฐบาลมีมติเปลี่ยนแผนกเชื้อเพลิงเป็น “กรมเชื้อเพลิง” พร้อมทั้งก่อสร้างโรงกลั่นน้ำมันแห่งแรกของไทย ขึ้นที่ช่องนนทรี ซึ่งเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2483 โรงกลั่นน้ำมันแห่งนี้ได้ช่วยขจัดปัญหา น้ำมันขาดแคลนระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นอย่างมาก เนื่องจากภาวะสงครามทำให้บริษัทน้ำมัน ต่างชาติ ต้องหยุดค้าน้ำมันในประเทศไทย

อย่างไรก็ตามรัฐบาลจำเป็นต้องยุติบทบาทการดำเนินธุรกิจปิโตรเลียมของประเทศภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 (ในเดือน สิงหาคม

พ.ศ.2488) และนำมาซึ่งการยุบกรมเชื้อเพลิงเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ.2489 ตลอดจนขบวนการและทรัพย์สินทั้งหมด เช่น คลังเก็บน้ำมันและโรงกลั่นน้ำมันให้กับบริษัทค้าน้ำมันต่างชาติ คือ บริษัท เชลล์แห่งประเทศไทย จำกัด และบริษัท แอสแตนครีตเวลคัมมอยล์ จำกัด ทั้งยังต้องขอให้บริษัททั้งสองนำเข้าน้ำมันจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่าย โดยรัฐบาลทำหนังสือรับรองว่าจะไม่ดำเนินธุรกิจการค้าน้ำมันให้หน่วยงานราชการและประชาชน ยกเว้นเพื่อใช้ในกิจการทหาร อีกทั้งให้สิทธิบริษัทค้าน้ำมันต่างชาติสามารถจำหน่ายน้ำมันได้โดยไม่ต้องมีใบอนุญาต

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 บริษัทน้ำมันข้ามชาติในประเทศไทยต้องปิดตัวลง ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำมัน โรงกลั่นน้ำมันถูกระเบิดเสียหาย เรือบรรทุกน้ำมัน “สมุย” ถูกตอร์ปิโดจมลง เมื่อสงครามสงบธุรกิจปิโตรเลียมของไทยก็ถูกปิดลงเช่นกัน โรงกลั่นถูกขายให้บริษัทน้ำมันข้ามชาติซึ่งไม่นานก็ย้ายออกจากประเทศไทย การขาดแคลนน้ำมันปิโตรเลียมเริ่มทวีความรุนแรงขึ้น

ในปี พ.ศ.2477 แผนกไฟฟ้าได้ยกฐานะเป็น “กองไฟฟ้า” สังกัดกรมโยธาเทศบาล กระทรวงมหาดไทย กิจการไฟฟ้าแพร่หลายไปสู่อำเภอต่าง ๆ มากขึ้น โดยมีการทยอยก่อสร้างโรงไฟฟ้าให้ชุมชนขนาดใหญ่ระดับจังหวัดและอำเภอต่าง ๆ ขณะเดียวกันมีเอกชนขอรับสัมปทานจัดตั้งกิจการไฟฟ้าเป็นจำนวนมาก โดยอยู่ในความควบคุมดูแลของกองไฟฟ้า กรมโยธาเทศบาลในเวลานั้นโรงไฟฟ้าในต่างจังหวัดเป็นระบบผลิตขนาดเล็กๆ และจ่ายไฟในเขตสุขาภิบาลเฉพาะตอนกลางคืนเท่านั้น บริการไม่สม่ำเสมอ และราคาจำหน่ายให้แก่ประชาชนก็แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับเอกชนผู้รับสัมปทาน ซึ่งทำให้มีราคาค่อนข้างสูง

ช่วงพลังงานเป็นฟูประเทศหลังสงครามโลก (พ.ศ. 2483 - 2500)

จากภาวะของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่

ลุกลามมาถึงประเทศไทย สร้างความเสียหายให้แก่เศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงโครงสร้างพื้นฐานการพลังงานของประเทศหลังสงครามยุติลง รัฐบาลเร่งฟื้นฟูบูรณะประเทศในทุกด้าน ในด้านกิจการพลังงานก็มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านพลังงานของประชาชน และประเทศชาติโดยรวม

ในปี พ.ศ.2488 บริษัท รอยัล-ดัตช์ เชลล์ จำกัด กลับมาดำเนินธุรกิจในประเทศไทยอีกครั้ง โดยก่อตั้งบริษัทลูกขึ้นมาชื่อ บริษัท เชลล์แห่งประเทศไทย จำกัด ซึ่งขยายธุรกิจน้ำมันอย่างรวดเร็ว ตั้งสถานีบริการน้ำมันแบบปั๊มด้วยมือหรือมือโยกวางขายหน้าร้านขายของ หลังจากนั้นไม่นานบริษัท แอสแตนครีตออยล์ จำกัด ซึ่งภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นบริษัท เอสโซ่สแตนดาร์ดประเทศไทย จำกัด ก็เข้ามาเปิดกิจการ ต่อมาในปี พ.ศ.2490 บริษัท น้ำมันคาลเท็กซ์ (สยาม) จำกัด ได้เข้ามาดำเนินธุรกิจและได้เปลี่ยนชื่อเป็น น้ำมันคาลเท็กซ์ (ไทย) จำกัด ในเวลาต่อมา

ในปี พ.ศ.2492 สภากลาโหมได้ฟื้นแผนกเชื้อเพลิงขึ้นมาอีก เพื่อใช้ในกิจการทหาร โดยสร้างคลังเก็บน้ำมันขึ้นใหม่บริเวณท่าเรือริมคลองพระโขนง-คลองเตย ในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2496 ได้จัดตั้งเป็นองค์การเชื้อเพลิง (อชพ.) สังกัดกรมการพลังงานทหาร หลังจากดำเนินการอยู่ราว 3 ปี ในปี พ.ศ.2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้ยกเลิกข้อผูกพันที่รัฐบาลไทยทำไว้กับบริษัทค้าน้ำมันต่างชาติ เรื่องที่ห้ามมิให้รัฐบาล

จำหน่ายผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมแก่ประชาชน ซึ่งถือเป็นการปลดแอกพันธนาการในการดำเนินธุรกิจปิโตรเลียมของประเทศลงอย่างสิ้นเชิง ทำให้องค์การเชื้อเพลิงมีอิสระในการดำเนินงานได้อย่างเต็มที่ รัฐบาลจึงได้ลงทุนก่อสร้างโรงกลั่นน้ำมันบางจากขึ้นในอีก 2 ปีต่อมา

ในปี พ.ศ.2496 คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ควรจะขยายงานด้านเชื้อเพลิงให้ครอบคลุมไปถึงพลังงานอื่นๆ ที่จะจัดสรรหา มาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ จึงได้ลงมติให้กระทรวงกลาโหม ดำเนินงานขยายกิจการด้านองค์การเชื้อเพลิง ให้ครอบคลุมไปถึงพลังงานอื่นๆ ด้วย เมื่อ 30 ตุลาคม พ.ศ.2496 ตั้ง “กรมการพลังงานทหาร” และปรับปรุงขยายกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ช่วงสงครามโลกนั้น กิจการไฟฟ้ามีอุปสรรคมาก โรงไฟฟ้าทั้งในพระนครและต่างจังหวัดต่างชำรุดทรุดโทรมลง โรงไฟฟ้าวัดเสียบ โรงไฟฟ้าสามเสน และโรงไฟฟ้าในอีกหลายจังหวัด ถูกระเบิดทำลายเสียหายใช้การไม่ได้ เกิดภาวะขาดแคลนไฟฟ้าอย่างหนักทั้งในเขตพระนครและต่างจังหวัด มีการดับไฟฟ้าเป็นเขตๆ หรือจ่ายกระแสไฟฟ้าเฉพาะบางเวลานั้น ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนที่ต้องการขอใช้ไฟฟ้ามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาขาดแคลนพลังงานไฟฟ้า รัฐบาลจึงจัดตั้งหน่วยงานต่างๆ เพื่อรับผิดชอบด้านการผลิตและจำหน่ายไฟฟ้า

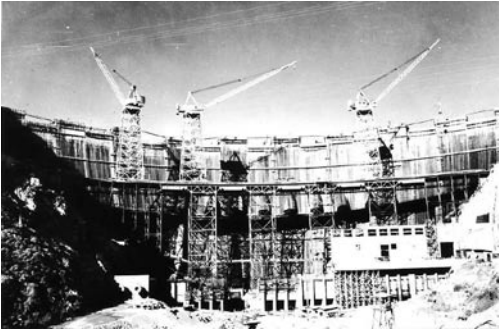
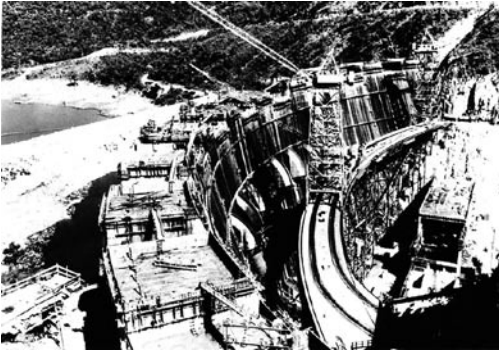
ความคิดที่จะนำพลังน้ำมาใช้ประโยชน์ในการผลิตไฟฟ้ามากกว่า 30 ปีแล้ว เพราะเมื่อปี พ.ศ.2481 รัฐบาลสมัยนั้นได้แต่งตั้ง “คณะกรรมการไฟฟ้ากำลังน้ำ” ขึ้น เพื่อพิจารณานำเอาพลังงานจากธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ในการผลิตไฟฟ้า แทนที่จะใช้เครื่องไอน้ำหรือดีเซล ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการผลิตสูงมากและประเทศไทยก็มีน้ำตกและแม่น้ำใหญ่อยู่มากมายหลายแห่ง นำที่จะพัฒนานำมาใช้ประโยชน์ได้ ในปีต่อมาได้มีการศึกษาและสำรวจ “โครงการไฟฟ้าพลังน้ำกาญจนบุรี” รวมทั้งได้เสนอ

โครงการต่อรัฐบาลมาก่อนแล้ว แต่ยังไม่ทันได้ดำเนินการต่อ สงครามก็ได้ลุกลามมายังทวีปเอเชียเสียก่อน

รัฐบาลจัดตั้งหน่วยงานด้านนโยบายทางพลังงาน โดยในปี พ.ศ.2491 ได้มีการจัดทำแผนและระบบไฟฟ้าในประเทศขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาพลังงานไฟฟ้าในระยะยาว และในปี พ.ศ.2494 รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาสร้างโรงไฟฟ้าที่วราชนาถจักร ซึ่งต่อมาใน พ.ศ. 2496 จึงได้มีการออกพระราชบัญญัติการพลังงานแห่งชาติ ขึ้นโดยมี “ คณะกรรมการพลังงานแห่งชาติ” เป็นผู้วางนโยบายและพิจารณาโครงการด้านพลังงาน

การไฟฟ้าในพื้นที่นครหลวง ในปี พ.ศ.2493 รัฐบาลจัดตั้ง การไฟฟ้ากรุงเทพ เข้าดำเนินกิจการแทนบริษัท ไฟฟ้าไทยคอร์ปอเรชั่น จำกัด ซึ่งหมดสัมปทานลง จากนั้นใน พ.ศ.2501 จึงรวมกิจการของการไฟฟ้ากรุงเทพ และกองไฟฟ้านครหลวงสามเสน ขึ้นเป็นการไฟฟ้านครหลวง (กฟน.) เพื่อผลิตและจำหน่ายไฟฟ้าในเขตพระนครและปริมณฑล โดยโอนหน้าที่ในส่วนของการผลิตไฟฟ้าให้การไฟฟ้ายันฮีดำเนินการแทน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 เป็นต้นมา นับจากนั้น การไฟฟ้านครหลวงจึงมีหน้าที่รับผิดชอบด้านการจำหน่ายกระแสไฟฟ้าเท่านั้น

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค รัฐบาลจัดตั้งองค์การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคขึ้น พ.ศ.2497 เพื่อดำเนินงานแทนกองไฟฟ้า ต่อมาในปี พ.ศ.2503 จึงได้เปลี่ยนเป็นการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.) รับผิดชอบการขยายบริการทั้งด้านผลิตและจำหน่ายไฟฟ้าให้แก่ประชาชนในส่วนภูมิภาคทั้งหมดในส่วนของ การผลิตไฟฟ้า คณะกรรมการพลังงานแห่งชาติได้ดำเนินการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจขึ้น 3 องค์การหลัก ได้แก่ องค์การพลังงานไฟฟ้า ลิกไนท์ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2497 เพื่อเปิดการทำเหมืองที่จังหวัด ลำปาง และที่จังหวัดกระบี่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2503 ได้ยกฐานะเป็น การลิกไนท์ รับผิดชอบการผลิตและจัดจำหน่ายถ่านลิกไนต์และพลังงานไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าลิกไนต์ ครอบคลุมพื้นที่ภาคใต้ทั้งหมดและภาคเหนือบางจังหวัด

เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ในด้านเศรษฐกิจ และการลงทุนของประเทศเติบโตอย่างก้าวกระโดด ภายใต้แนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เริ่มใช้ในปี พ.ศ.2504

อย่างไรก็ตาม เพื่อความคล่องตัวในการดำเนินธุรกิจ รัฐบาลได้ตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง “องค์การเชื้อเพลิง” เป็นรัฐวิสาหกิจในวันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2503 ภายใต้สัญญาสัมปทานการค้าตรา “สามทหาร” เพื่อดำเนินการสถานีบริการน้ำมัน จัดหา และกลั่นน้ำมัน

ต่อมาในปี พ.ศ.2508 รัฐบาลได้ให้บริษัท ชัมมิทอนดีสเตรียล คอร์ปอเรชั่น (ปานามา) จำกัด เข้ากิจการโรงกลั่นน้ำมันบางจาก แต่ยังคงจำหน่าย น้ำมันให้แก่องค์การเชื้อเพลิง พร้อมทั้งขยายกำลัง

องค์การที่มีหน้าที่ผลิตไฟฟ้าที่ใหญ่ที่สุด คือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิต จัดตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.2500 รับผิดชอบการผลิตและจ่ายกระแสไฟฟ้าให้แก่ภาคเหนือ และภาคกลางรวม 36 จังหวัด โดยมีภารกิจเริ่มแรกในการก่อสร้างเขื่อนยันฮี (เขื่อนภูมิพล) จังหวัดตาก และโรงไฟฟ้าพระนครเหนือ จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นโครงการโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ที่สุดในขณะนั้น เพื่อแก้ไขภาวะขาดแคลนไฟฟ้า

ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รัฐบาลได้ จัดตั้ง การไฟฟ้าตะวันออกเฉียงเหนือใน พ.ศ.2505 เพื่อทำหน้าที่ผลิตไฟฟ้าป้อนพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมดโดยในระยะแรกได้ทำการก่อสร้างโครงการเขื่อนพองหนีบ (เขื่อนอุบลรัตน์) จังหวัดขอนแก่น และโครงการพัฒนาลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (เขื่อนน้ำพุง) จังหวัดสกลนคร

ช่วงเร่งรัดพัฒนาประเทศ (พ.ศ. 2500 - 2514)

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ.2500 นั้นส่งผลต่อการเปลี่ยนโฉมหน้าใหม่ทาง

การกลั่นเพิ่มเป็นวันละ 20,000 และ 65,000 บาร์เรล ในปี พ.ศ.2511 และ พ.ศ.2515 ตามลำดับ

กิจการไฟฟ้าไทยยุคใหม่ เริ่มต้นในปี พ.ศ.2504 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก (พ.ศ.2504 - พ.ศ.2509) โดยมีโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ คือ “โรงไฟฟ้าพระนครเหนือ” เริ่มเดินเครื่องจ่ายไฟฟ้าใน พ.ศ.2504 ช่วยให้การขาดแคลนไฟฟ้าในเขตพระนครและธนบุรียุติลงได้ หลังจากนั้นก็มีโครงการสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนภูมิพลของกรมไฟฟ้าฝ่ายใน โรงไฟฟ้าลิกไนท์กระบี่ ของการลิกไนท์ และโรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ของการไฟฟ้าตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ ยังได้มีการก่อสร้างสายส่งไฟฟ้า สถานีไฟฟ้าแรงสูง และระบบจ่ายไฟฟ้าไปสู่แหล่งอุตสาหกรรมและชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ

ดังนั้นเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพและความมั่นคงด้านพลังงานไฟฟ้าของประเทศ จึงมีพระราชบัญญัติ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.2512 โดยรวมกิจกรรมของหน่วยงานด้านการผลิตเข้าด้วยกัน ได้แก่ การไฟฟ้าฝ่ายใน การลิกไนท์ และการไฟฟ้าตะวันออกเฉียงเหนือ นับแต่นั้น กฟผ. จึงรับภารกิจหลักด้านการผลิตและจัดหาพลังงานไฟฟ้า โดยยึดหลักสำคัญในการดำเนินงานคือ ให้มีไฟฟ้าเพียงพอ มีความมั่นคงเชื่อถือได้ และราคาเหมาะสม

ผลจากการจัดตั้ง กฟผ. ทำให้การพัฒนาไฟฟ้าของประเทศไทยก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและเป็นระบบ สามารถขยายโครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงานไฟฟ้าเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมและการพัฒนาชนบทได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ ผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นในความมั่นคงของระบบไฟฟ้ามีการใช้ไฟฟ้าในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ทำให้ความต้องการไฟฟ้าเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว สัดส่วนการใช้ไฟฟ้าเริ่มเปลี่ยนจากเดิมที่เป็นการใช้ไฟฟ้าในภาคที่อยู่อาศัย ไปสู่

ภาคอุตสาหกรรม โดยใน พ.ศ.2516 การใช้ไฟฟ้าในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้น มีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 65 ของการใช้ไฟฟ้าทั้งหมดของประเทศ

ช่วงโชติช่วงชัชวาล (พ.ศ. 2514 - 2525)

วิกฤติการณ์ราคาน้ำมันในตลาดโลกทั้ง 2 ครั้ง คือเมื่อปี พ.ศ.2516 - พ.ศ.2517 และ พ.ศ. 2523 - พ.ศ.2526 ส่งผลกระทบต่อกิจการพลังงานของประเทศเป็นอย่างมาก ที่ต้องนำเข้าพลังงานในรูปแบบของน้ำมันดิบมากกว่าร้อยละ 80 ของความต้องการใช้งาน อย่างไรก็ตามวิกฤติพลังงานดังกล่าว กลายเป็นปัจจัยในการแสวงหาแหล่งพลังงานในประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองทางด้านพลังงาน รวมทั้งเป็นการสร้างความมั่นคงทางด้านพลังงาน และเป็นจุดเริ่มของการประหยัดพลังงานและการใช้พลังงานทดแทน

ในช่วงปี พ.ศ.2516 - พ.ศ.2517 วิกฤติการณ์น้ำมันโลกครั้งที่ 1 ซึ่งกลุ่มประเทศโอเปกได้ใช้น้ำมันเป็นเครื่องมือต่อรองทางการเมืองระหว่างประเทศ ส่งผลให้น้ำมันดิบมีราคาสูงขึ้นมากหลายเท่าตัว จากบาร์เรลละ 2.09 เหรียญสหรัฐ เพิ่มเป็นบาร์เรลละ 8.32 เหรียญสหรัฐ ในเวลาเพียง 1 ปี นอกจากนี้ยังได้ประกาศขึ้นราคาน้ำมันทางการอย่างต่อเนื่องตลอดปี พ.ศ.2517 อีก 5 ครั้งด้วยกัน ทำให้น้ำมันมีราคาสูงมากและเกิดสภาวะน้ำมันขาดแคลนไปทั่วโลก...

ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศผู้บริโภคพลังงาน และไม่มีแหล่งพลังงานปิโตรเลียมภายในประเทศ เป็นของตนเอง จึงได้รับผลกระทบจากระดับราคาน้ำมันดิบที่เพิ่มขึ้นอย่างรุนแรงโดยตรง

รัฐบาลภายใต้การนำของ พหลโยธิน พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรี จึงได้ตราพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2521 ขึ้น นับเป็นการตั้งองค์กรของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับกิจการปิโตรเลียมของประเทศขึ้นโดยตรงเป็นครั้งแรก

“ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ” หรือ ปตท. จึงเกิดขึ้น เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ.2521 ภายใต้วิกฤตการณ์พลังงานรอบด้านที่รุนแรงทั่วประเทศและรัฐบาลในขณะนั้น

สถานการณ์พลังงานดังกล่าวถือเป็นตัวเร่งให้ประเทศไทย เริ่มมองหาแหล่งพลังงานปิโตรเลียมภายในประเทศ เพื่อช่วยบรรเทาการพึ่งพาพลังงานจากต่างประเทศ ประกอบกับในขณะนั้นได้มีการสำรวจพบก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย ซึ่งมีปริมาณมากเพียงพอที่จะสามารถพัฒนานำขึ้นมาใช้ในเชิงพาณิชย์ได้ นอกจากนี้ เมื่อได้ศึกษาแหล่งก๊าซธรรมชาติดังกล่าวก็ยังพบว่า การลงทุนวางท่อส่งก๊าซธรรมชาติจากแหล่งผลิตอ่าวไทยมายังชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกและกรุงเทพฯ จะมีความสำคัญต่อสภาพเศรษฐกิจ

จึงนำมาสู่การเร่งรัดพัฒนาก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยเพื่อนำขึ้นมาใช้ประโยชน์ โดยในวันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2521 องค์การก๊าซธรรมชาติฯ ได้ลงนามในสัญญาซื้อขายก๊าซธรรมชาติกับบริษัท

ยูโนแคลไทยแลนด์ จำกัด นับเป็นการเปิดศักราชใหม่ในการพัฒนาก๊าซธรรมชาติอย่างแท้จริง

นอกจากเรื่องการผลักดันให้มีการพัฒนาก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยขึ้นมาใช้ประโยชน์แล้ว ในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์น้ำมันของโลกถึง 2 ครั้ง ทำให้รัฐบาลต้องก้าวเข้ามามีบทบาทในการสร้างเสถียรภาพความมั่นคงทางด้านพลังงานมากขึ้นกว่า

ในอดีต ด้วยการควบคุมราคาน้ำมันขายปลีกให้อยู่ในระดับที่ไม่สร้างความเดือดร้อนประชาชน และจะต้องไม่เสียวินัยทางการคลังด้วย

รัฐบาลจึงตั้ง “กองทุนน้ำมัน” ขึ้นมาเพื่อสร้างเสถียรภาพทางพลังงาน ด้วยการรักษาระดับราคาน้ำมัน คือ สร้างกลไกเพื่อชะลอผลกระทบจากความผันผวนของราคาน้ำมันจากภายนอกประเทศ ให้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจความเป็นอยู่ของประชาชนน้อยที่สุด

ด้านกิจการไฟฟ้าของประเทศไทยก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและเป็นระบบ สามารถขยายโครงข่ายพื้นฐานด้านพลังงานไฟฟ้าเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมและการพัฒนาชนบทได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ ผู้บริโภคความเชื่อมั่นในความมั่นคงของระบบไฟฟ้ามีการใช้ไฟฟ้าในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ทำให้ความต้องการไฟฟ้าเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว สัดส่วนการใช้ไฟฟ้าเริ่มเปลี่ยนจากเดิมที่เป็นการใช้ไฟฟ้าในภาคที่อยู่อาศัยไปสู่ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้น มีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 65 ของการใช้ไฟฟ้าทั้งหมดของประเทศ

เมื่อเกิดวิกฤตการณ์พลังงานน้ำมันขาดแคลนในช่วงปี พ.ศ.2517 - พ.ศ.2524 จึงเกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการผลิตไฟฟ้าของประเทศอย่างรุนแรง น้ำมันเตาซึ่งต้องนำเข้าจากต่างประเทศ มีราคาแพงขึ้นและเกิดการขาดแคลน ทำให้ต้องลดการผลิตไฟฟ้าในบางครั้ง ดับไฟเป็นบางเขต และในที่สุดต้องปรับค่าไฟฟ้าหลายครั้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงเป็นผลให้กิจการไฟฟ้าต้องหันมาเปลี่ยนวัตถุดิบในการผลิตพลังงาน โดยเริ่มหันมาใช้ก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดการนำเข้าน้ำมันจากต่างประเทศ และหันมาพึ่งพาพลังงานในประเทศมากขึ้น

ช่วงเศรษฐกิจก้าวกระโดด (พ.ศ. 2525 - 2540)

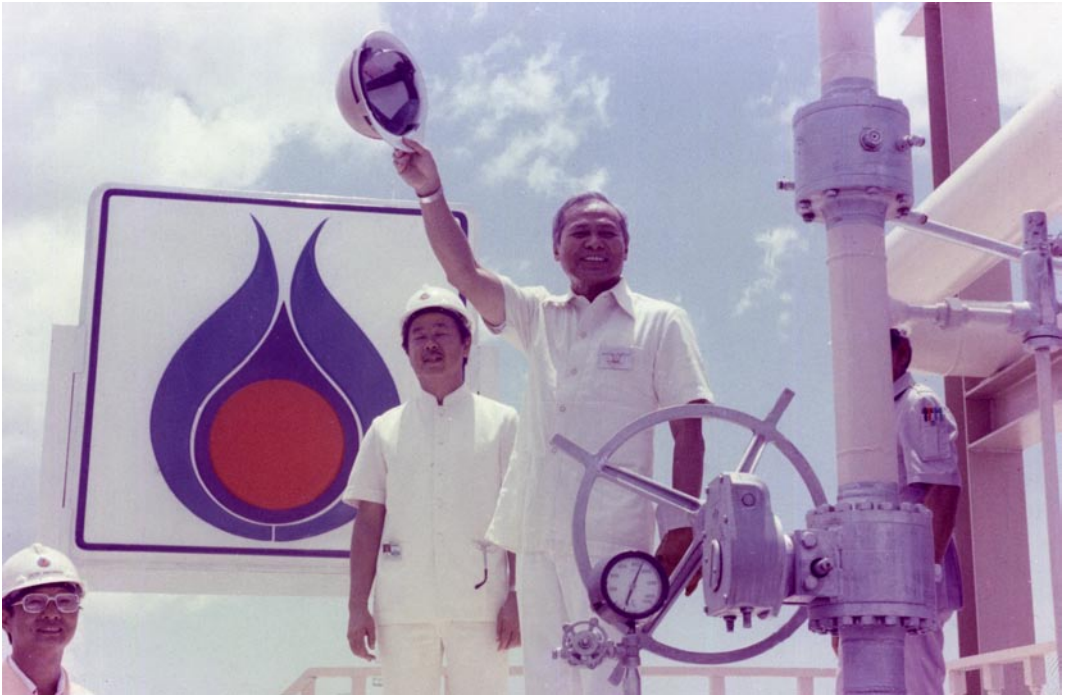
เสถียรภาพทางพลังงานของประเทศที่

แข็งแกร่งขึ้น จากการพบแหล่งทรัพยากรพลังงานในประเทศ เมื่อผนวกกับสถานการณ์ทางการเมืองในภูมิภาคที่มั่นคงกว่าเดิม และกระแสการลงทุนจากต่างประเทศ เป็นปัจจัยส่งเสริมให้ความเติบโตทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก มีความเจริญรุดหน้าอย่างก้าวกระโดด สอดคล้องกับการขยายตัวของเศรษฐกิจโลก โดยมีหน่วยงานต่างๆ ด้านพลังงาน เป็นปัจจัยสำคัญรองรับแรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ

จากการที่ประเทศไทยประสบวิกฤติทางด้านพลังงานอย่างรุนแรงหลายครั้ง สิ่งที่ชัดเจนคือการที่รัฐบาลขาดเอกภาพในการบริหารงานด้านพลังงาน เนื่องจากหน่วยงานทางด้านพลังงานต่างๆ ไม่ได้อยู่ภายใต้สายบังคับบัญชาเดียวกัน ทำให้ยากต่อการควบคุมและประสานงาน นอกจากนี้รัฐบาลยังขาดกลไกอย่างถาวรในการวางแผน ประสานงาน และการกำหนดบทบาททางด้านพลังงานระหว่างภาครัฐและเอกชน อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

แม้ว่าในปี พ.ศ.2524 ประเทศไทยสามารถคลี่คลายวิกฤตการณ์น้ำมันลงได้ และน้ำมันยังคงมีราคาสูงแต่ภาวะน้ำมันขาดแคลนได้หมดสิ้นไป ในช่วงนี้รัฐบาลจึงจัดการปัญหาของบริษัท ชัมมิท อินดัสเตรียล คอร์ปอเรชั่น (ปานามา) จำกัด ซึ่งเป็นผู้เข้าดำเนินการโรงกลั่นน้ำมันบางจาก และยังได้สิทธิจากรัฐบาลในการนำเข้าน้ำมันดิบวันละ 65,000 บาร์เรล จากประเทศซาอุดีอาระเบีย เพื่อมาผลิตเป็นน้ำมันสำเร็จรูปจำหน่ายให้กับรัฐบาล แต่บริษัทชัมมิทฯ ผิดสัญญาไม่ส่งมอบน้ำมันตามที่ตกลงไว้ แต่รัฐบาลไม่สามารถดำเนินการใดๆ กับบริษัทชัมมิทฯ ได้

พฤติกรรมของบริษัทชัมมิทฯ ได้สร้างผลกระทบต่อข้าเดิมภาวะน้ำมันขาดแคลนของประเทศอยู่เนืองๆ รัฐบาลต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเจรจากับประเทศสาธารณประชาชนจีน เพื่อขอซื้อน้ำมันดิบเชิงลึก แต่เมื่อนำมากลั่นในโรงกลั่นบางจาก บริษัทชัมมิทฯ กลับเรียกเก็บค่ากลั่นในอัตราที่สูงมาก อีกทั้งการที่รัฐบาลไม่มีคลังน้ำมันเป็นของตนเอง จึง

จำเป็นต้องนำเรือบรรทุกน้ำมันมาใช้เป็น Floating Tank ลอยล้าอยู่กลางอ่าวไทยเพื่อเก็บและขนถ่ายน้ำมันให้แก่โรงไฟฟ้า

จากเหตุการณ์ดังกล่าว รัฐบาลจึงมีดำริที่จะยกเลิกสัญญาเช่าโรงกลั่นน้ำมันบางจาก และยึดคืนสิทธิการจัดหาน้ำมันดิบ โดย ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรี ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ได้เจรจากับซีคยามานี รัฐมนตรีน้ำมันของประเทศซาอุดีอาระเบีย เพื่อเปลี่ยนแปลงสิทธิการจัดหาน้ำมันดังกล่าวคืนให้แก่รัฐบาลไทยจนเป็นผลสำเร็จ

รัฐบาลจึงยกเลิกสัญญากับบริษัทซัมมิทฯ ก่อนหมดสัญญาเช่า พร้อมกับมอบหมายให้กระทรวงกลาโหม เป็นผู้ดำเนินการโรงกลั่นต่อไป ในส่วนหน้าที่การจัดหาน้ำมันดิบ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำมันให้ ปตท. เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ

แนวคิดในการปรับปรุงประสิทธิภาพ การบริหารงานด้านพลังงานในระยะแรก เริ่มจากแนวคิด

ที่จะจัดตั้ง ทบวงพลังงาน โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2527 ให้คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการแผ่นดิน รับเรื่องการจัดตั้งทบวงพลังงาน ไปพิจารณาในรายละเอียด แต่เรื่องดังกล่าว มิได้ถูกนำเสนอกลับมาให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา

ต่อมาในรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้จัดตั้งคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ โดยมีนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน และมีสำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (สพช.) และต่อมาก็แต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2529 เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบาย และมาตรการต่างๆ ทางด้านพลังงาน

ในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ.2532 ให้ยกฐานะสำนักงานคณะกรรมการพลังงานแห่งชาติ (สพช.) เป็นหน่วยงานมีฐานะเป็นกรม สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็น

สำนักเลขาธิการของคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ

ในเดือนมกราคม พ.ศ.2534 รัฐบาลโดย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี มีนโยบายที่จะจัดตั้งกระทรวงพลังงานขึ้น ในการจัดตั้งกระทรวงพลังงานนั้น กำหนดให้มีการโอนงานจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งราชการและรัฐวิสาหกิจ ที่เกี่ยวข้องมาอยู่ภายใต้กระทรวงพลังงาน อย่างไรก็ตามรัฐบาลชุดนั้นยังมิได้มีมติในเรื่องดังกล่าวก็เกิดเหตุการณ์รัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) เสียก่อน

นับตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เศรษฐกิจได้ขยายตัวเติบโตอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ความต้องการไฟฟ้าเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง พ.ศ. 2526 - พ.ศ.2539 (แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 6) ซึ่งกำหนดแนวทางการพัฒนาไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NIC) ทำให้อัตราการเติบโตของความต้องการใช้ไฟฟ้าเป็นไปอย่างก้าวกระโดด

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาระบบไฟฟ้า ต้องใช้เงินลงทุนเป็นจำนวนมาก ประกอบกับในปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมา รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตไฟฟ้า รัฐบาลจึงมีนโยบายให้ กพฟ. รับซื้อไฟฟ้าจากผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนขนาดใหญ่ (Independent Power Producer : IPP) และผู้ผลิตไฟฟ้ารายเล็ก (Small power Producer: SPP) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 เพื่อลดภาระการลงทุนในภาครัฐ และส่งเสริมการแข่งขัน ซึ่งจะนำไปสู่การปรับโครงสร้างกิจการไฟฟ้าในที่สุด

ช่วงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างพลังงาน (พ.ศ. 2540 - 2549)

การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศส่งผลให้ความต้องการพลังงานเพิ่มขึ้น ประกอบกับราคาน้ำมันที่สูงขึ้น รัฐบาลมีนโยบายที่จะสร้างความมั่นคงทางด้านพลังงาน มุ่งมั่นสนับสนุนและผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางพลังงานของภูมิภาคอาเซียน

ในปี พ.ศ.2545 รัฐบาลโดยพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี มีการปฏิรูประบบราชการ มีการเพิ่มกระทรวงจากเดิมที่มีอยู่มาเป็น 20 กระทรวง

กระทรวงพลังงาน เป็นหนึ่งกระทรวงใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดหา พัฒนา และบริหารจัดการด้านพลังงานโดยวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ.2545 จึงถือเป็นวันสถาปนากกระทรวงพลังงาน

นอกจากภารกิจหลักในการจัดหา พัฒนา และบริหารจัดการด้านพลังงาน และเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านพลังงาน กระทรวงพลังงาน มีนโยบายการดำเนินโครงการตามยุทธศาสตร์พัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางพลังงานในภูมิภาค โดยมุ่งเน้น

การพัฒนาความร่วมมือทางด้านพลังงานไฟฟ้าระหว่างประเทศ เพื่อขยายกำลังผลิตเพื่อสนองความต้องการไฟฟ้าที่เพิ่มสูงขึ้น และพร้อมจะเปลี่ยนแปลงบทบาทให้ประเทศไทย จากประเทศผู้ซื้อพลังงาน เป็นประเทศผู้ค้าพลังงาน และผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางพลังงานในภูมิภาคอาเซียน